

HET ONDERZOEK

PHILIPPE CLAUDEL BIJ DE BEZIGE BIJ

Grijze zielen

Zonder mij

Het kleine meisje van meneer Linb

Rivier van vergetelheid

De wereld zonder kinderen

Het verslag van Brodeck

Kleine fabriek van droom en werkelijkheid

Tot ziens, meneer Friant

Alles waar ik spijt van heb



Het Onderzoek

Philippe Claudel

Vertaald door Manik Sarkar



2011

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2010 Éditions Stock
Copyright Nederlandse vertaling © 2011 Manik Sarkar
Oorspronkelijke titel *L'Enquête*
Oorspronkelijke uitgever Éditions Stock, Parijs
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagillustratie Trevillion Images / Bianca van der Werf
Foto auteur Francesca Mantovani
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Clausen & Bosse, Leck
ISBN 978 90 234 6384 9
NUR 302

www.debezigebij.nl

VOOR AL DEGENEN DIE NOG KOMEN,
OPDAT ZIJ NIET DE VOLGENDEN ZIJN





‘Zoek niets. Vergeet.’
Henri-Georges Clouzot, *De hel*





I

Toen de Onderzoeker het station verliet, werd hij verwelkomd door een dunne regenbui vermengd met natte sneeuw. Hij was een vrij kleine man, nogal rond, met weinig haar. Alles aan hem was doodgewoon, van zijn kleding tot zijn gezichtsuitdrukking, en iemand die hem had moeten beschrijven, bijvoorbeeld voor een roman, een strafproces of een getuigenverklaring, zou het moeilijk vinden hem te omschrijven. Hij had iets verdwijnends over zich: zo zag je hem, zo was je hem weer vergeten. Zijn persoon was zo onvast als mist, een droom of lucht die door een mond wordt uitgeademd; en daarin leek hij op miljarden anderen.

Het stationsplein was een kopie van ontelbaar veel andere stationspleinen, met een overvloed aan onpersoonlijke gebouwen die dicht tegen elkaar stonden. Over de gehele gevel van een van de gebouwen toonde een reclamebord een tot buiten alle proporties uitgegroeide foto van een oude man die de kijker geamuseerd en melancholisch aankeek. Als er al een slogan bij de foto hoorde was die niet te zien, want het bovenste deel van het bord verdween in de wolken.

De hemel brokkelde af en viel uiteen in vochtig stof dat op je schouders smolt en daarna onuitgenodigd in je lichaam doordrong. Het was niet bepaald koud, maar het vocht was als een inktvis met dunne tentakels die zich een weg baanden tot in de kleinste holtes tussen je huid en je kleding.

Een kwartier lang bleef de Onderzoeker onbeweeglijk staan, met zijn koffertje naast zich op de grond, terwijl op zijn hoofd en zijn regenjas de regendruppels en sneeuwvlokken stierven. Hij stond doodstil. Verroerde geen vin. En dacht aan helemaal niets.

Er was geen enkele auto gepasseerd. Er waren geen voetgangers langsgesproken. Ze waren hem vergeten. Dat was niet de eerste keer. Uiteindelijk zette hij de kraag van zijn regenjas op, greep het handvat van zijn koffer en besloot het plein over te steken om voordat hij helemaal doorweekt was naar binnen te gaan in een café waar de lichten al brandden, hoewel een klok, die een paar meter verderop aan een straatlantaarn hing, aangaf dat het nog geen 16.00 uur was.

Vreemd genoeg was de gelagkamer uitgestorven; de Kelner, die achter de bar stond te suffen en met een half oog op een televisiescherm de uitslagen van de paardenrennen volgde, wierp hem een blik toe waar weinig vriendelijks aan was, en pas toen de Onderzoeker al kans had gezien zijn regenjas uit te trekken en te gaan zitten en zelfs al even te wachten, vroeg hij op ongeïnteresseerde toon: 'Wat mag het zijn?'

De Onderzoeker had geen honger of dorst. Hij had al-

leen een plek gezocht waar hij even rustig kon zitten voordat hij koers zou zetten naar zijn bestemming. Even rustig zitten om de balans op te maken. Bedenken wat hij zou gaan zeggen. In zijn rol komen, zijn personage van Onderzoeker.

‘Een grog,’ zei hij uiteindelijk.

Maar de Kelner zei onmiddellijk: ‘Het spijt me, dat gaat niet.’

‘Weet u niet hoe je grog maakt?’ vroeg de Onderzoeker verbijsterd.

De Kelner haalde zijn schouders op.

‘Natuurlijk wel. Maar het staat niet in de database en daarom kan de kassa het niet in rekening brengen.’

De Onderzoeker wilde iets zeggen maar hield zijn mond; hij zuchtte en bestelde mineraalwater.

Buiten was de regen gezwicht voor de aanhoudende opmars van de sneeuw. Die viel licht en wervelend, haast onwerkelijk, in slowmotion, alsof hij zich nog inhield en niet te hard van stapel wilde lopen. De Onderzoeker keek naar de sneeuwvlokken die een bewegend kamerscherm vormden. De gevel van het station was haast niet meer te zien, evenmin als de perrons verderop, de rails en de wachtende treinen. Alsof al die plaatsen waar hij nog maar net was geweest, vlak voordat hij voet zette in deze nieuwe wereld waarin hij de weg nog niet kende, al waren verdwenen.

‘Het is winter vandaag,’ zei de Kelner terwijl hij een klein flesje water openmaakte en op tafel zette. Hij keek niet naar de Onderzoeker maar naar de sneeuwvlokken.

Hij had het ook niet tegen hem gezegd: het leek eerder of er een gedachte uit zijn hersenen was ontsnapt die nog even rondom zijn schedel fladderde, als een armzalig insect dat nog maar heel kort te leven heeft maar daarin berust en er desondanks alles aan doet om in zijn rol te blijven, om zijn insectenpartituur tot de laatste snik uit te spelen, ook al kan het niemand wat schelen en kan het nergens iets aan veranderen.

En zo bleef de Kelner een tijdlang onbeweeglijk bij het tafeltje staan, de Onderzoeker volkomen negerend, terwijl zijn blik als door een magneet werd aangetrokken door de sneeuw die zijn melkachtige deeltjes er aan de andere kant van het glas op uitstuurde in elegante, maar van iedere logica gespeende banen.

2

De Onderzoeker zou kunnen zweren dat hij bij het verlaten van het station twee of drie taxi's had zien staan. Wachtende taxi's met draaiende motor, brandende koplampen en vluchtige, grijze uitlaatgassen die direct nadat ze werden uitgestoten al vervlogen. Ze moesten zijn weggereden met klanten die warmpjes op de achterbank zaten. Wat stom.

De sneeuw besloot te blijven liggen. Hij viel nog steeds uit de hemel, nam als een monarch de macht over. De Onderzoeker had de Kelner de weg gevraagd. Hij had een snauw verwacht, maar de Kelner leek hem maar al te graag tekst en uitleg te willen geven: het was heel eenvoudig, het Bedrijf was zo groot dat je het onmogelijk kon missen. Het torende overal bovenuit. Welke straat je ook nam, je kwam altijd wel uit bij de omheining, een getraliede poort, een toegangsweg, een loods of een laadperron van het Bedrijf.

'In zekere zin is *alles* hier eigendom van het Bedrijf,' had de Kelner nog gezegd. Hij legde de nadruk op *alles*. 'Daarna moet je gewoon de muur volgen, dan kom je vanzelf bij de Portiersloge van de hoofdingang.'

Toen had hij zich weer op zijn paardenrennen gestort. Met zijn ellebogen stevig op de bar en zijn hoofd in zijn handen staarde hij naar de schuimbekkende volbloeden die het televisiescherm doorkruisten. En toen de Onderzoeker afscheid nam, over de drempel van het etablissement stapte en uit zijn leven verdween, reageerde hij niet.

Zijn rol hield hier sowieso op.

Het was nog niet helemaal donker, maar toch zag het er al behoorlijk nachtelijk uit, wat nog versterkt werd door de volstreekte verlatenheid waar de Onderzoeker doorheen liep. Tijdens zijn tocht over de sneeuwbedekte trottoirs kwam hij geen levende ziel tegen; op sommige plaatsen merkte hij alleen dat hij in de bewoonde wereld was wanneer de schaduw van zijn kleine gestalte in de romige, gele halo van een straatlantaarn verscheen en er een paar meter lang in bleef bestaan voordat hij weer wegzonk in de onpeilbaar diepe schaduwplekken.

Zijn koffer werd steeds zwaarder. Zijn regenjas was doorweekt. De Onderzoeker liep door zonder te denken. Hij begon steeds heviger te rillen. Zijn gedachten zwierden net zo doelloos rond als zijn pijnlijke, bevroren voeten. Hij voelde zich opeens een gevangene, een banneling, een overlevende: de laatste mens, die een grote catastrofe – chemisch, ecologisch of nucleair – heeft overleefd en een schuilplaats zoekt. Hij voelde dat zijn lichaam zijn vijand werd, hij liep als in een roes. Er kwam geen einde aan de tocht. Hij had het gevoel dat hij al uren rondzwierf. Alle straten leken op elkaar. De sneeuw,

die alles abstract en gelijkvormig maakte, had alle herkenningpunten uitgewist. Misschien was hij wel rondjes aan het lopen.

De klap was dof en onverwacht. Hij was er niet minder aangeslagen door. Hij was tegen iemand op geknald; hij zou niet kunnen zeggen of het een man of een vrouw was. Het was in ieder geval een mens geweest, iemand die zich in het donker had gewaagd en tegen hem aan was gebotst, niet hard, maar wel onafwendbaar. Hij verontschuldigde zich, mompelde wat beleefdheidsfrases. De ander zei niets, bromde alleen wat; dan het geluid van wegstervende voetstappen en een silhouet dat oplost in de nacht.

Weer een droom?

Nee, want hij hield er iets aan over: een stekende pijn in zijn linkerschouder en aan zijn voorhoofd, dat hij nu masseerde terwijl de stervende sneeuwkorrels ervan af vielen. En natuurlijk zijn koffer. Zijn koffer was opengesprongen en de inhoud lag over de grond verspreid: het leek wel zo'n koffer uit het journaal, na alweer een vliegtuigongeluk, drijvend op zee als de laatste getuige van al die levens die door de vloed zijn meegevoerd, al die verwoeste, ontplofte, in rook opgegane levens gereduceerd tot met zeewater doordrenkte truien, broeken die bewegen hoewel er geen benen meer in zitten, verbaasde knuffelbeesten omdat ze nooit meer kinderarmen om zich heen zullen voelen.

Met moeite raapte de Onderzoeker zijn spullen bij elkaar: vijf overhemden, ondergoed, pyjama, toiletspullen

– waarbij hij met zijn schoen op de tube tandpasta ging staan, zodat de inhoud als een grote, blauw met roze worm met kunstmatige mintgeur op straat belandde –, een broek van kunststof, een wekker, paren sokken, een nu nog lege zak voor vuile was en een elektrisch scheerapparaat met weerbarstig snoer. Toen deed hij de koffer, die iets zwaarder was geworden omdat er naast al die spullen nu ook een beetje sneeuw, regen en melancholie in zat, weer dicht.

En toch moest hij doorlopen, door de volslagen duisternis, door deze stad die hem steeds ongestuurd voor kwam, waar enkel schimmen leken te wonen met het gedrongen postuur van een stier die een mens met een enkele stoot van zijn hoorns uit zijn baan kan brengen. En tot overmaat van ramp moest hij tot drie keer toe hard niezen. Morgen zou hij wakker worden met een loopneus, een droge, rasperige, als door een bankschroef aangedraaide keel en een koortsig hoofd dat klem zat in een ton waarop met een hamer werd geslagen. Het zou een ochtend van milde ellende worden. Wat een rampzalige manier om aan je dag te beginnen, bedacht hij, wat vreselijk om zo wakker te worden als er een lange en ongetwijfeld saaie dag van onderzoek voor je ligt.

Wakker worden, ja. In een kamer, zeker. Maar waar?

3

Zou dit de Portiersloge zijn? Het had weinig weg van een portiersloge, en het gebied rondom deze ingang had nog minder weg van een Bedrijf.

De Onderzoeker was hier al drie of vier keer langsgekomen, zonder ooit te vermoeden dat dit de Portiersloge kon zijn: het leek wel een bunker, een parallellepipedum van massief ruw beton met op regelmatige afstanden dunne verticale openingen zo smal als schietgaten. Alles straalde een absolute geslotenheid uit. Dit bouwsel bestempelde iedereen die het naderde tot een indringer of zelfs een vijand. Bovendien suggereerden de versperringen die her en der waren neergezet dat er ieder moment een aanval kon plaatsvinden waartegen ze zich moesten verdedigen, en die sfeer van potentiële dreiging werd nog versterkt door de rollen prikkeldraad, de balken met opstaande punten en de wegversperringen die verderop waren neergezet. In het hoofd van de Onderzoeker doemden beelden op van gefortificeerde ambassades in oorlogslanden. Maar het Bedrijf was geen ambassade en dit was geen oorlogsland. Volgens de informatie die hij

had gekregen werden binnen deze omheining slechts on-gevaarlijke communicatiemiddelen gefabriceerd en de software waarop ze draaiden; het had geen strategische waarde en het productieproces was allang niet meer geheim. Er was niets wat deze installaties kon rechtvaardigen.

Uiteindelijk vond de Onderzoeker een glazen loket in een zijmuur van het gebouwtje met daarnaast een in de muur verzonken bel. Aan de andere kant van het dikke – kogelvrije? – glas van het loket verlichtte een chirurgische lamp een ruimte van een paar vierkante meter. Hij zag een bureau, een stoel, een kalender die met punaises aan de muur was bevestigd en een groot bord met rijen van tientallen lichtjes erop: sommige brandden, andere niet, weer andere knipperden. Op de linkermuur vormden bewakingsmonitors een regelmatig mozaïek dat zicht bood op het Bedrijf: kantoren, loodsen, parkeerplaatsen, trappenhuizen, lege werkplaatsen, kelders, laadplatforms.

Het sneeuwde niet meer. De Onderzoeker rilde. Hij voelde zijn neus niet meer. Hij had de kraag van zijn regenjas zo hoog mogelijk opgezet om zijn keel te beschermen, maar zijn kleding was al zo doorweekt dat het er alleen maar onaangener van werd. Hij drukte op de zoemer. Er gebeurde niets. Hij drukte opnieuw. Wachtte. Keek om zich heen en riep, maar zonder veel hoop, er was geen enkel menselijk geluid te horen. Alleen mechanische geluiden, ronkende motoren en verwarmingsketels, elektrische installaties en generatoren,

die zich vermengden met het gefluister van de aanzwellende wind.

‘Wat is er?’

De Onderzoeker maakte een sprongetje. Uit de luidspreker van een intercom links van de zoemer kwamen krakende woorden met een licht vijandige ondertoon.

‘Goedemiddag,’ wist de Onderzoeker uit te brengen toen hij van de verrassing was gekomen.

‘Goedenavond,’ hernam de stem, die van heel ver leek te komen, alsof er een hele wereld tussen hen zat. De Onderzoeker verontschuldigde zich en begon aan een uitleg: hij stelde zich voor, zei dat hij bij het station had gewacht, vertelde over het café, over de routebeschrijving van de Kelner, zijn zwerftocht, de verkeerde afslagen, de vele keren dat hij langs deze... De stem onderbrak hem midden in een zin: ‘Hebt u een Bijzondere Ontheffing?’

‘Hoe zegt u? Ik weet niet wat u bedoelt.’

‘Hebt u een Bijzondere Ontheffing?’

‘Een Bijzondere Ont...? Ik ben de Onderzoeker... Ik weet niet wat u bedoelt. Ik ga ervan uit dat mijn bezoek is aangekondigd. Ik word verwacht...’

‘Voor de laatste keer: hebt u een Bijzondere Ontheffing?’

‘Nu nog niet, maar morgen ongetwijfeld wel,’ zei de Onderzoeker aarzelend. Hij raakte langzaam maar zeker in de war. ‘Als ik met een Verantwoordelijke heb gesproken...’

‘Zonder Bijzondere Ontheffing is het niet toegestaan

om het Bedrijfsterrein na 21.00 uur te betreden.'

De Onderzoeker wilde zeggen dat het nog lang geen... Maar toen hij een blik op zijn horloge wierp, stond hij paf: het was bijna 21 uur 45! Hoe was dat in godsnaam mogelijk? Hij moest urenlang gelopen hebben! Hoe kon zijn tijdsbesef er zo ver naast zitten?

'Ik ben een beetje in de war, ik wist niet dat het al zo laat was.'

'Probeert u het morgen nog maar eens.'

Hij hoorde een geluid als van een hakmes op een sla-gersblok. Het gekraak hield op. Hij begon nog heviger te rillen. Zijn schoenen, te dun voor dit jaargetijde, waren doorweekt. De onderkant van zijn broekspijpen leken wel een dweil. Zijn vingers waren stijf. Hij drukte opnieuw op de knop.

'Wat nou weer?' vroeg de verre stem nu boos.

'Het spijt me enorm dat ik u opnieuw moet lastigval-len, maar ik weet niet waar ik kan overnachten.'

'Dit is geen hotel.'

'Dat weet ik, maar weet u waar ik wel een hotel kan vinden?'

'Dit is de vvv niet.'

De stem verdween. De Onderzoeker begreep dat het geen zin had nog eens op de bel te drukken. Hij voelde zich plotseling volkomen uitgeput, en zijn paniekerige hart bonsde met een snelheid waaraan het niet gewend was. Hij bracht zijn hand naar zijn borst. Door de lagen drijfnatte kleding heen voelde hij het gehaaste ritme, de doffe klappen van het orgaan tegen het omhulsel van

vlees. Alsof iemand wanhopig op een deur bonkte, een innerlijke deur die dicht was, en er niemand reageerde of opendeed.

4

De situatie had een absurde wending genomen. Nooit eerder had hij zulke bizarre tegenslagen te verwerken gekregen. Hij wreef in zijn ogen en beet op zijn lippen om zich ervan te vergewissen dat alles wat er de laatste paar uur was voorgevallen geen nachtmerrie was.

Maar nee hoor, hij stond echt voor een bedrijfsingang die niets van een bedrijfsingang weg had, buiten de omheining van een Bedrijf dat op geen enkel ander bedrijf leek, bij een Portiersloge die heel anders was dan gewone portiersloges. Hij klappertandde en was doorweekt tot op het bot, het was na tienen, de regen had het weer van de sneeuw gewonnen en teisterde zijn schedeldak, vast bedoeld om zijn vertwijfeling nog groter te maken.

Hij trok zijn koffer eerder achter zich aan dan dat hij hem droeg. Er zaten niet langer kleren in maar keien, stalen balken, blokken graniet en gietijzer. Bij iedere stap die hij zette klonk er een zompig geluid alsof je een natte spons uitkneep. De trottoirs waren moerassen geworden. Het zou hem helemaal niet verbaasd hebben als hij van het ene moment op het andere zou zijn verzwolgen door een bodemloze waterplas. Maar toen herinnerde hij

zich opeens dat hij tijdens zijn zwerftocht in een zijstraat aan zijn rechterhand – hij wist nog dat het aan zijn rechterhand was, ook al had hij daar niets aan – een verlicht uithangbord had gezien, en hij meende, maar daarmee verliet hij het domein van de zekerheden, hij zou er zijn leven niet om durven verwedden, dat het het uithangbord van een hotel was geweest; en die gedachte gaf hem weer moed. Hotels waren er vast in overvloed aan de randen van de Stad, in de lawaaiige randgebieden waar de knooppunten van de autosnelwegen hun werk deden door de doorgaande wegen te ontlasten van een essentiële autostroom, door vitale aderlatingen uit te voeren die lotsbestemmingen en levens scheidde. Maar met zulk weer was er geen sprake van dat hij dat hele stuk kon lopen. En bovendien: welke kant moest hij op? Hij had geen flauw idee.

En dan te bedenken dat hij al deze ellende had kunnen vermijden met één doodeenvoudige handeling: als hij er die ochtend aan gedacht zou hebben zijn telefoon op te laden voor hij uit zijn appartement was vertrokken, had hij nu prinsheerlijk in een warm bed kunnen liggen luisteren naar de regen die op het dak trommelde van zijn hotel dat hij zonder moeite had gevonden door Inlichtingen te bellen. Maar het kleine, dode, nutteloze voorwerp dat hij in de zak van zijn regenjas voelde als hij zijn koffer van zijn linker- naar zijn rechterhand overgaf, attendeerde hem nu alleen op zijn slordigheid en onnadenkendheid.

Hoe laat zou het zijn? Hij durfde niet op zijn horloge

te kijken. Hij was verkleumd en uitgeput. Om de drie meter moest hij niezen, en zijn neus droop als een smerige lauwwaterkraan die niet goed dicht kon. Hij zou toch niet als een dakloze op een bankje op het station hoeven slapen? O nee, natuurlijk niet, hij herinnerde zich dat de stations tegenwoordig 's nachts hun deuren sloten om te voorkomen dat ze als slaapzaal werden gebruikt en dat de bankjes op straat sinds een paar jaar zo werden ontworpen dat je er niet op kon liggen.

Op goed geluk liep hij verder; hij herkende niets. Hij liep over pleinen en langs grote gebouwen, hij doorkruiste villawijken waar geen lichten meer achter de ramen brandden; het leek wel of niemand in deze stad nog wakker was. Er was geen verkeer. Geen auto's. Geen motoren. Geen fietsen. Niets. Het leek of er een avondklok van kracht was die iedere verplaatsing binnen de Stads-grenzen verbood.

De Kelner had niet overdreven: er kwam geen einde aan het Bedrijf. Of hij nu vlak om zich heen keek of juist in de verte, overal zag hij een grauwe klont van installaties die achter de ijskoude, striemende regen een vesting vormde met hoge verdedigingsmuren, soms met kantelen, maar altijd stevig en verstikkend. En dan dat geluid, die herrie die ondanks de regendruppels die op het trottoir kletterden continu hoorbaar was, een zoemtoon die leek op het geluid van een koelkast waarvan de deur niet is dichtgedaan.

De Onderzoeker voelde zich oud en moedeloos terwijl zijn Onderzoek nog niet eens was begonnen, terwijl er